

Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη Ορεινών Περιοχών: "Πράσινος Τουρισμός". Προοπτικές Σχεδιασμού Ολοκληρωμένης Εθνικής Πολιτικής: Παράδειγμα του Μετσόβου

Δ. Τριανταφύλλου, Μηχανικός Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης,
Msc Χωροταξίας, Υποψήφια Διδάκτωρ Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και
Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Περίληψη

Η παρούσα εισήγηση διαπραγματεύεται την ανάπτυξη του τουρισμού στο σύγχρονο διεθνές ανταγωνιστικό πλαίσιο, την ανάγκη προσαρμογής του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στα νέα δεδομένα, το ρόλο των ορεινών περιοχών στην ανάπτυξη του και μελέτης της προοπτικής πιλοτικής ανάπτυξης του Μετσόβου ως "πράσινος" προορισμός. Η εισήγηση διακρίνεται σε τέσσερις ενότητες: α) στην εισαγωγική ενότητα όπου αναλύεται η μεθοδολογία, οι στόχοι και η οργανωτική δομή της, β) στην δεύτερη ενότητα, το θεωρητικό τμήμα της ανάλυσης με την βιβλιογραφική ανασκόπηση μιας σειράς ζητημάτων που αφορούν την βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού, την σχέση τουρισμού και περιβάλλοντος και παρουσίαση των εννοιών "πράσινος" τουρισμός και του "πράσινος" προορισμός, γ) στην τρίτη ενότητα παρουσιάζεται η μελέτη της περίπτωσης του Μετσόβου, η δυνατότητα ανάπτυξης του ως "πράσινος" προορισμός τέλος, δ) στη τέταρτη ενότητα διατυπώνονται τα συμπεράσματα με στόχο την ανάπτυξη της χωρικής ενότητας ως πόλος πράσινης τουριστικής ανάπτυξης, καθώς ο παραπάνω τύπος τουρισμού αναμένεται να κυριαρχήσει τα επόμενα χρόνια και στην Ελλάδα.

Λέξεις Κλειδιά: ανάπτυξη, ορεινές περιοχές, περιβάλλον, πράσινος τουρισμός, Μέτσοβο

1. Εισαγωγή

Ο τουρισμός αποτελεί μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομικές δραστηριότητες σε παγκόσμιο επίπεδο. Επίσης, από τη φύση του είναι ένα πολυδιάστατο κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο, το οποίο βρίσκεται σε μια κατάσταση συνεχούς, μόνιμης και αμφίδρομης σχέσης αλληλεξάρτησης με το οικονομικό, το κοινωνικό και το περιβαλλοντικό πλαίσιο στο οποίο λειτουργεί και αναπτύσσεται. Η δυναμική της σχέσης αυτής, οδηγεί σε σημαντικές μεταβολές της κοινωνικοοικονομικής δομής, ανάγοντας τον τουρισμό χαρακτηριστικό παράδειγμα, στο οποίο οικονομική ανάπτυξη και περιβαλλοντική ποιότητα αποτελούν δύο έννοιες οι οποίες αλληλοεπηρεάζονται. Την συνειδητοποίηση για την οικονομική και την κοινωνική σημασία του τουρισμού ακολουθεί, η στροφή του ενδιαφέροντος, σε πολιτικό και σε επιστημονικό επίπεδο, στην περιβαλλοντική διάσταση του.

Οι βασικοί στόχοι της παρούσας εισήγησης συνοψίζονται στους παρακάτω:

1. Ανάδειξη της σημασίας για υιοθέτηση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, μέσα από την βιβλιογραφική ανάλυση μιας σειράς ζητημάτων, που έχουν σχέση με το σχεδιασμό της τουριστικής πολιτικής, την άσκηση αναπτυξιακής και περιβαλλοντικής πολιτικής.
2. Παρουσίαση νέων δεδομένων και τάσεων του διεθνή χώρου σε ότι αφορά το σχεδιασμό και την διαχείριση τουριστικών προορισμών με ανάλυση και παρουσίαση των τάσεων και της ανάγκης για αναπροσαρμογή της τουριστικής βιομηχανίας, αναδεικνύοντας τον "πράσινο τουρισμό", ως νέο πρότυπο μελλοντικής τουριστικής ανάπτυξης.

3. Μελέτη της περίπτωσης του Μετσόβου ως ένας προορισμός ο οποίος θα μπορούσε να λειτουργήσει πιλοτικά στο ευρύτερο πλαίσιο ανάπτυξης εθνικής τουριστικής πολιτικής ανάπτυξης πράσινων προορισμών.

Η ελληνική οικονομία αποτελεί μια καθαρά τουριστικά προσανατολισμένη οικονομία, οπότε βασική προτεραιότητα της εθνικής τουριστικής πολιτικής είναι η εύρεση σαφούς τουριστικής ταυτότητας (WTTC, 2006). Επίσης, βασικό χαρακτηριστικό της μορφολογία του εδάφους της ελληνικής επικράτειας, είναι ότι πάνω από τα ¾ της χαρακτηρίζεται ως ορεινή και ημιορεινή, αποτελώντας σημαντικό τμήμα στον ευρύτερο σχεδιασμό (UNEP, 2002). Η ενσωμάτωση και η υιοθέτηση ολοκληρωμένης πολιτικής "πράσινων" προορισμών, με στόχο την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών, αναδεικνύεται ως βασική επιδίωξη της μελλοντικής εθνικής τουριστικής αναπτυξιακής πολιτικής (Singh R.B. and Mishra D.K., 2003).

Στα πλαίσια του 6^{ου} Διεπιστημονικού Συνεδρίου με θέμα την "Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών" είναι αναγκαία η ανάδειξη της υπό μελέτη ενότητας, ενώ η μεθοδολογία που ακολουθείται στην εισήγηση διακρίνεται στα εξής δύο (2) στάδια:

Μέρος 1^ο- Πραγματοποιείται η βιβλιογραφική ανασκόπηση μιας σειράς ζητημάτων αλλά και παραγόντων, που αναδεικνύουν τον "πράσινο" τουρισμό σε ανερχόμενη κυρίαρχη τάση στην παγκόσμια τουριστική αγορά (WTO & UNEP, 2008), καθώς η θεωρητική ανάλυση αποτελεί βάση και πλαίσιο τεκμηρίωσης για την επιστημονική μελέτη, στοιχειοθετώντας με αυτό τον τρόπο την έρευνα,

Μέρος 2^ο- Πραγματοποιείται παρουσίαση της περίπτωσης του Μετσόβου, ως προορισμός ο οποίος θα αποτελέσει τμήμα της πολιτικής αυτής, λειτουργώντας ως πιλοτικός προορισμός, καθώς ο "πράσινος τουρισμός" φαίνεται πως θα κυριαρχήσει τα επόμενα χρόνια και στην Ελλάδα.

2. Θεωρητική Ανάλυση

Η έννοια του περιβάλλοντος είναι ασαφής και αμφιλεγόμενη, καθώς το περιβάλλον αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την αναπτυξιακή διαδικασία και αντιστρόφως εφόσον δεν νοείται ανάπτυξη χωρίς περιβαλλοντική συνιστώσα (Μπεριάτος Η. και Σκάγιαννης Π., 2001: 54-57). Μέσα από την διαχρονική μελέτη της παραπάνω σχέσης, διακρίνουμε ότι στη δεκαετία του '70 και του '80 επικράτησε έντονα η άποψη ότι η περιβαλλοντική πολιτική είναι αντίθετη της αναπτυξιακής πολιτικής. Η σχέση αυτή σταδιακά ξεπέρασε την παραπάνω απλοποιημένη προσέγγιση και οδηγήθηκε σε μια πιο σύνθετη προοπτική, αναγνωρίζοντας την δυνατότητα να συμβαδίζει ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος.

2.1. Περιβάλλον και Τουρισμός

Η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στον τουρισμό αποτελεί βασική κατεύθυνση στην αναπτυξιακή πολιτική (Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π., 2001: 136-137). Στην δεκαετία του '70 ως το κυρίαρχο στοιχείο του ενδιαφέροντος, αναδείχθηκε η κοινωνική σκοπιά του περιβάλλοντος ενώ στη δεκαετία του '80 έγινε εμβάθυνση στην παγκόσμια περιβαλλοντική κρίση, προσεγγίζοντας την ουσία του ζητήματος, τις πολιτικές και οικονομικές παραμέτρους, όπως εκφράζονται στα πλαίσια της αναθεωρημένης αναπτυξιακής διαδικασίας.

Το "ευρύ" περιβάλλον αποτελεί το "κεφάλαιο" στο οποίο "χτίζεται" η τουριστική ανάπτυξη. Η μελέτη της παραπάνω σχέσης αποτελεί αντικείμενο επιστημονικής μελέτης, τουλάχιστον για τρεις δεκαετίες, ενώ βρίσκεται στην επικαιρότητα συνεχώς, προκαλώντας προβληματισμό (Williams P.W. and Ponsford I.F., 2009, Holden A., 2009, Zoltan B. and Lorant Denes D, 2007, Butler R.W., 2000, Kousis M., 2000, Milne S. and Ateljevic I., 2001, Hjalager A.M., 1996, Inskeep E., 1987, Shackelford P., 1979).

Η δυναμική σχέση περιβάλλοντος και τουρισμού αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη σημασία, λόγω: 1) της εμφάνισης νέων προορισμών που αυξάνουν τον ανταγωνισμό, προσφέροντας ανέπαφο περιβάλλον ως τουριστικό προϊόν και 2) του συνεχώς αυξανόμενου ενδιαφέροντος του σύγχρονου επισκέπτη για βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος στον προορισμό. Η αυξανόμενη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση αποτελεί ένα βασικό παράγοντα επιλογής των προορισμών που στηρίζονται στην ποιότητα της τουριστικής προσφοράς και στην ποιότητα των περιβαλλοντικών πόρων (Brida J.G. and Pereyra J.S., 2009, Gronau W. and Kaufmann R., 2009, Orams M.B., 1997).

Η παραπάνω σχέση αποτελεί κεντρικό θέμα πολιτικής, τόσο από την πλευρά της τουριστικής ανάπτυξης όσο και από την πλευρά προστασίας των φυσικών και πολιτιστικών πόρων ενός προορισμού (Holden A., 2008: 64-101, Douglas N. and Derrett R., 2001: 283-306, Briassoulis H. and Straaten J., 2000: 1-9, Doswell R., 1997: 126-146). Η ενσωμάτωση της διάστασης της περιβαλλοντικής στη χάραξη των τομεακών αναπτυξιακών πολιτικών αποτελεί βασικό άξονα της αναπτυξιακής στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ellul A., 2002, Andriotis K., 2004, Wanhill S., 1997), με αποτέλεσμα διαχρονικά να βλέπουμε ότι η πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος διαφέρει σημαντικά, από την πολιτική του παρελθόντος, ως προς τους λόγους που επιβάλλουν την προστασία και ως προς το αντικείμενο και το χαρακτήρα της προστασίας (Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π., 2001).

2.2. Σχεδιασμός Τουρισμού

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτή, η ανάγκη επαναπροσδιορισμού της πολιτικής για τον τουρισμό, καθώς καθίσταται επιτακτική η ανάγκη για την χάραξη μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής ανάπτυξης του ελληνικού τουρισμού που θα εστιάζει στη ποιότητα σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά και την δυναμική του (χαρακτηριστικά της ζήτησης και της προσφοράς) και σύμφωνα με τα ειδικά χαρακτηριστικά και τη δυναμική (δυνατότητες και προοπτικές) της κάθε περιοχής. Ο βασικός στόχος ανάπτυξης μιας οργανωμένης τουριστικής πολιτικής είναι η προώθηση της αιεφόρου, ισόρροπης ανάπτυξης του τομέα με βάση τις φυσικές, πολιτιστικές, οικονομικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής, αποτελώντας μια κεντρική επιλογή της αναπτυξιακής πολιτικής σε περιφερειακό και σε τοπικό επίπεδο.

Ενόψει του 21^{ου} αιώνα ο παγκόσμιος τουρισμός αντιμετωπίζει προκλήσεις που σχετίζονται με την βιώσιμη και την ισόρροπη ανάπτυξη του, την αντιμετώπιση των ανισοτήτων στο τομέα και την διαχείριση των πόρων, όπως συμβαίνει με κάθε κομμάτι της παγκόσμιας οικονομίας που έρχεται αντιμέτωπο με την εξελισσόμενη διεθνή πραγματικότητα (WTTC, 2008). Για την Ελλάδα, φυσικός πλούτος και πολιτιστική κληρονομία αποτελούν τα δυο ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που διαγράφουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο πρέπει να στηριχθεί η ανάπτυξη.

Οι σημαντικότεροι λόγοι που επιβάλλουν τον σχεδιασμό και την διαχείριση των τουριστικών προορισμών είναι οι ακόλουθοι: 1) τα αποτελέσματα της μέχρι σήμερα απρογραμμάτιστης τουριστικής ανάπτυξης, 2) η μελέτη και έρευνα των επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης, 3) η αυξανόμενη οικονομική σημασία του τομέα του τουριστικού τομέα, 4) τα νέα δεδομένα στα χαρακτηριστικά αλλά και στη τουριστική ζήτηση, που αποκτούν, έναν 'περιβαλλοντικό' προσανατολισμό, και 5) το ενδιαφέρον για τον επιστημονικό σχεδιασμό και ανάλυση της πορείας ανάπτυξης του τουρισμού (Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π., 2001).

Η ανάγκη για τον σχεδιασμό και την διαχείριση του τουρισμού αποτελεί μια από τις βασικές προτεραιότητες στη σύγχρονη τουριστική αναπτυξιακή πολιτική, που είναι συνδεδεμένη με την προστασία του περιβάλλοντος. Ο τουρισμός διαδραματίζει σημαντικό αναπτυξιακό ρόλο και θα ήταν αναμενόμενο να υπάρχει σχεδιασμός και χάραξη στρατηγικής εθνικού επιπέδου σε τομεακό επίπεδο. Η έννοια σχεδιασμού και διαχείρισης του τουρισμού

παρερμηνεύονται, ως δύο διαφορετικές διαδικασίες στην προσπάθεια προγραμματισμού και οργάνωσης της τουριστικής ανάπτυξης. Ουσιαστικά, όμως σχεδιασμός και διαχείριση, είναι δύο διαδικασίες αλληλοσχετιζόμενες και αλληλοτροφοδοτούμενες που έχουν ως κοινό άξονα αναφοράς την τουριστική ανάπτυξη.

Διεθνώς αναγνωρίζεται η ανάγκη και η σημασία ανάπτυξης του τουρισμού με ελεγχόμενο τρόπο, με αποτέλεσμα να παράγονται οικονομικά οφέλη για την περιοχή, χωρίς όμως να επιβαρύνεται με περιβαλλοντικά ή κοινωνικά προβλήματα. Σύμφωνα με την διεθνή εμπειρία υπάρχουν πολυάριθμα παραδείγματα στο κόσμο, όπου ο τουρισμός δεν έχει προγραμματιστεί με αποτέλεσμα να φέρει μεν βραχυπρόθεσμα οικονομικά οφέλη, μακροπρόθεσμα όμως, να οδηγήσει σε περιβαλλοντικά ή σε κοινωνικά προβλήματα στους τόπους προορισμού.

2.3. Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη

Ο όρος "βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη" περιγράφει τον τύπο τουριστικής ανάπτυξης, η οποία δραστηριοποιείται ισόρροπα, λαμβάνοντας υπόψη στοιχεία όπως την κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και περιβαλλοντική δομή του εκάστοτε προορισμού διαμορφώνοντας παράλληλα και τους όρους ανατροφοδότησης της (Κοκκώσης Χ. & Τσάρτας Π., 2001). Η στρατηγική για μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη εστιάζεται στον ισόρροπο συνδυασμό των τριών επιμέρους επιδιώξεων: την οικονομική αποτελεσματικότητα, την κοινωνική ισότητα και δικαιοσύνη και τέλος, την προστασία του περιβάλλοντος.

"Πρότυπο βιώσιμου τουρισμού": το πρότυπο έχει ως στόχο την προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης με βασικό χαρακτηριστικό την βιωσιμότητα στην ανάπτυξη υποδομών, υπηρεσιών και δραστηριοτήτων οι οποίες ισόρροπα εντάσσονται στην υπάρχουσα δομή, βελτιώνοντας ή διαμορφώνοντας μια νέα παραγωγική δομή, συμβάλλοντας έτσι στην αρχή ανατροφοδότησης της ανάπτυξης. Η ζήτηση αφορά τις ομάδες επισκεπτών με κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες και η προσφορά περιοχές μαζικού τουρισμού και αναπτυσσόμενες περιοχές, που ανταποκρίνονται σε διαφορετικούς τύπους ζήτησης με παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών (Smith V.L. and Eadington, W.R. 1992, Weiler B. and Hall M.C., 1992, Coccossis H. and Nijkamp P., 1995, Priestley G.K., Edwards J.A. and Coccossis H., 1996, Stabler M.J., 1997, Swarbrooke J., 1999, Harris R., Griffin T. and Williams P., 2002, Eagles P.J., McCool S.F. and Haynes C.D., 2002, Edgell D.L., 2006, Weaver D., 2006, Brebbia C. A. and Pineda F. D., 2008, Goössling S., Hall C.M. and Weaver D., 2009)

Η σχέση τουρισμού και περιβάλλοντος, η αναγνώριση της αναγκαιότητας ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στην πολιτική του τουρισμού, υπάρχει πλέον, από κάθε διεθνή οργανισμό ο οποίος διαμορφώνει το πλαίσιο ανάπτυξης τουριστικών πολιτικών (CEC, 2001, 2003 & 2007, ETC, 2009, IISD, 2009, WTO, 2005, UNEP, 2009). Οι "πράσινοι" προορισμοί αποτελούν ένα νέο ρεύμα της τουριστικής αναπτυξιακής πολιτικής, το οποίο συγκλίνει στην αναζήτηση μιας οικονομικά βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης η οποία πρόκειται να εγγυάται οικονομική ευημερία, κοινωνική συνοχή και προστασία του περιβάλλοντος.

2.4. "Πράσινος" Τουρισμός

Η πλειοψηφία των επισκεπτών σήμερα, επιλέγει τους προορισμούς με υψηλή περιβαλλοντική ποιότητα και έντονα στοιχεία τοπικού πολιτισμού. Συνεπώς, η συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση, σε συνδυασμό με την ανάγκη για επιβίωση στα πλαίσια του εντεινόμενου ανταγωνισμού και την ανάγκη για προσαρμογή στα νέα δεδομένα, οδηγεί στην προοπτική ενσωμάτωσης μιας πράσινης στρατηγικής σε επίπεδο εθνικής πολιτικής. Οι παρακάτω λόγοι συνηγορούν στην ανάγκη διαμόρφωσης στρατηγικής πράσινων προορισμών σε εθνικό επίπεδο: τα νέα διεθνή

δεδομένα που επιβάλλουν την προσαρμογή του τουρισμού σε ένα πιο "πράσινο" μέλλον, την ανταγωνιστικότητα που παρουσιάζει ο τουρισμός από την φύση του, την αυξανόμενη ζήτηση από πλευράς επισκεπτών για νέα προϊόντα, τις κατευθύνσεις τόσο της ευρωπαϊκής ένωσης και των διεθνών οργανισμών που δίνουν πλέον, τις κατευθύνσεις και για χρηματοδότηση.

Ο σχεδιασμός και η διαχείριση των "πράσινων" προορισμών αποτελεί σύγχρονο και νέο πεδίο μελέτης στη παγκόσμια επιστημονική κοινότητα και των οργανισμών που ασχολούνται με το σχεδιασμό της τουριστικής πολιτικής σε διεθνές και εθνικό επίπεδο. Οι πράσινοι προορισμοί αποτελούν νέο ρεύμα στο σύγχρονο τουρισμό συγκλίνοντας στην αναζήτηση μιας οικονομικά βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης που θα εγγυάται την οικονομική ευημερία, την προστασία του περιβάλλοντος και την κοινωνική συνοχή. Ο ανταγωνισμός στην παγκοσμιοποιημένη πλέον, τουριστική οικονομία, τόσο από πλευρά προσφοράς όσο και από τη πλευρά ζήτησης έχει μεταβάλλει τα βασικότερα συστατικά στοιχεία της τουριστικής οικονομίας, εντείνεται και εστιάζεται πλέον μεταξύ προορισμών.

Τέλος, ιδιαίτερη σημασία, έχει η προσέγγιση της έννοιας του "πράσινου" προορισμού, όπως περιγράφεται στην σύγχρονη βιβλιογραφία, αναλύοντας τα στοιχεία εκείνα που περιλαμβάνει ένας προορισμός αυτού του τύπου, τα χαρακτηριστικά του και το επίπεδο των υπηρεσιών που προσφέρει. Περιλαμβάνει παραμέτρους στην διάρκεια ενός ταξιδιού, από τον τρόπο επιλογής ενός προορισμού μέχρι και την επιστροφή του επισκέπτη στον τόπο της μόνιμης διαμονής του. Ορισμένες από αυτές είναι: οι μετακινήσεις, η διαμονή, οι υπηρεσίες των καταλυμάτων διαμονής, η διατροφή και η ποιότητα των προϊόντων από παραγωγή μέχρι την κατανάλωση, ακόμη οι υποδομές από την κατασκευή μέχρι και την χρήση τους, η χρήση της ενέργειας, οι νέες τεχνολογίες, οι δραστηριότητες των επισκεπτών, η διαχείριση και η χρήση του νερού, η διαχείριση των οικοσυστημάτων, η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, η ατμόσφαιρά, η ηχορύπανση και η διαχείριση των αποβλήτων (APO, 2009, ITP, 2007, Marin C. and Jafari J., 2002, Ryan C. and Stewart M. 2009, TEF, 2007, WWF, 2000). Τέλος, στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης των τοπικών κοινωνιών, περιλαμβάνεται και η εκπαίδευση των τοπικών πληθυσμών, του ιδιωτικού και του δημοσίου τομέα και όλων των εμπλεκόμενων, με ιδιαίτερη σημασία στην συμπεριφορά των επισκεπτών στον τόπο προορισμού, εισάγοντας την έννοια του οικολογικού αποτυπώματος ενός επισκέπτη στον προορισμό (Colin H. 2002, Gossling S., 2009, Hunter C., 2002, WWF, 2002a & 2002b, 2009). Στο αυτό το σημείο θα σημειώσουμε ότι, σε ένα "πράσινο" τουριστικό προορισμό, η περιβαλλοντική διάσταση υπεισέρχεται σε όλα τα στάδια της τουριστικής αλυσίδας.

Ο "πράσινος" τουρισμός αποτελεί κυρίαρχη τάση στη παγκόσμια τουριστική αγορά, καθώς μπορεί να οδηγήσει σε βιώσιμη και αειφόρο ανάπτυξη, αυστηρότερη διαχείριση των φυσικών πόρων, υιοθέτηση πρακτικών και εφαρμογών φιλικών στο περιβάλλον, επενδυτική πρακτική και πολιτική με μεγαλύτερη υπευθυνότητα σε αυστηρότερες προδιαγραφές καθώς σε διεθνές επίπεδο, ο "πράσινος τουρισμός" αποτελεί κυρίαρχη τάση και στον τομέα των επενδύσεων. Η συγκεκριμένη τάση που έρχεται από το εξωτερικό αναμένεται να κυριαρχήσει τα επόμενα χρόνια και στον ελληνικό χώρο.

Οι "πράσινοι" προορισμοί αποτελούν ρεύμα της τουριστικής πολιτικής, που συγκλίνει στην αναζήτηση μιας οικονομικά βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης η οποία πρόκειται να εγγυάται οικονομική ευημερία, κοινωνική συνοχή και προστασία του περιβάλλοντος. Βασικό ερώτημα είναι αν η Ελλάδα, διαθέτει σημαντικές προοπτικές στον τομέα και μπορεί να ενσωματώσει μια στρατηγική "πράσινων" προορισμών στο επίπεδο πολιτικής. Η ελληνική οικονομία είναι μια καθαρά τουριστικά προσανατολισμένη οικονομία, η οποία οφείλει να επιλέξει εγκαίρως τους προορισμούς, ώστε να προετοιμασθεί για την ανάπτυξη, υιοθέτηση και ενσωμάτωση και "πράσινης" τουριστικής στρατηγικής, που εμφανίζεται ως μια σημαντική προοπτική για τον προσανατολισμό της τουριστικής ανάπτυξης της χώρας για το μέλλον.

Ο "πράσινος" τουρισμός αποτελεί την απάντηση που προσφέρει πολλαπλά πλεονεκτήματα για την προστασία του περιβάλλοντος, την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη και τη συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού, καθώς με το κατάλληλο μοντέλο, οι ευνοούμενες περιοχές μπορεί να είναι οι ορεινές απομακρυσμένες περιοχές, όπως η περίπτωση του Μέτσοβο, που εξετάζεται στην εισήγηση. Τέλος τα βασικά συμπεράσματα επικεντρώνονται στο επίπεδο πολιτικής και καθορισμού των βασικών προτεραιοτήτων της.

Μελέτη Περίπτωσης

Το Μέτσοβο είναι κωμόπολη της Ηπείρου, εδράζεται ανάμεσα στα βουνά της μεγαλύτερης οροσειράς της Ελλάδος και βρίσκεται σε απόσταση αναπνοής από δύο χιονοδρομικά κέντρα. Είναι χτισμένο σε υψόμετρο 1.150 μέτρων στις πλαγιές της Πίνδου ανάμεσα σε δύο βουνά, και ενώ έχει τη φήμη χειμερινού θέρετρου, παραμένει ένας κλασικός παραδοσιακός οικισμός, με έντονο το παραδοσιακό στοιχείο, καθώς έχει διατηρηθεί ή ταυτότητα και ο παραδοσιακός τοπικός χαρακτήρας του. Με βάση τα στάδια ανάπτυξης ενός τουριστικού προορισμού που είναι: εξερεύνηση, εμπλοκή, ανάπτυξη, εδραίωση και σταθεροποίηση, μαρασμός και τέλος πτώση ή αναζωογόνηση του, ο παραπάνω προορισμός βρίσκεται πλέον στο κρίσιμο στάδιο της εδραίωσης (Butler R.W., 1980), σηματοδοτώντας; την ανάγκη επαναπροσδιορισμού του τουριστικού προϊόντος. Η υιοθέτηση μιας πολιτικής και η προώθηση της παραπάνω ενότητας ως πιλοτικός "πράσινος" προορισμός συνάδει με το ευρύτερο περιβαλλοντικό προφίλ που προωθεί η περιοχή, δίνοντας και ιδιαίτερη ταυτότητα στο τουριστικό προϊόν που συνδέεται και με τις διεθνείς εξελίξεις στον τομέα του τουρισμού.

Συμπεράσματα

Τα κύρια συμπεράσματα από τη παραπάνω ανάλυση συνοψίζονται στα παρακάτω:

1. Υπάρχει άρρηκτη σχέση, σύνδεση και αλληλεξάρτηση στο χωροταξικό, τον αναπτυξιακό, τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό με την άσκηση της τουριστικής πολιτικής.
2. Η σύνθεση των φυσικών και των ανθρωπογενών πόρων με την προστασία, την ανάδειξη και την διατήρηση τους αποτελεί το κύριο κεφάλαιο στο οποίο στηρίζεται η ανάπτυξη του τουρισμού για το παρόν αλλά και για το μέλλον.
3. Στην Ελλάδα η έλλειψη συνεχούς και μακροπρόθεσμου σχεδιασμού της πολιτικής για τον τουρισμό, οδηγεί σε απρογραμμάτιστη ανάπτυξη του τομέα στον ελληνικό χώρο χωρίς σαφή ταυτότητα, με αποτέλεσμα την μειονεκτική θέση του τουρισμού στο πλέον έντονο ανταγωνιστικό περιβάλλον.
4. Τα νέα δεδομένα, όπως η ενίσχυση και ένταξη της περιβαλλοντικής διάστασης στο τομέα του τουρισμού, οδηγεί πλέον στην ανάγκη επαναπροσδιορισμού της εθνικής τουριστικής πολιτικής, αναδεικνύοντας τον "πράσινου τουρισμό", ως βασική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης.
5. Το Μέτσοβο αποτελεί μοναδικό προορισμό τόσο στον ελληνικό όσο και στον διεθνή χώρο συνδυασμένο σε απόλυτη αρμονία με το φυσικό περιβάλλον και αποτελεί ένα ενδεικτικό πιλοτικό προορισμό που μπορεί να λειτουργήσει στα πλαίσια μιας τέτοιας στρατηγικής.

Βιβλιογραφία

- Andriotis, K., "European Union Influence Over Tourism Development". *Tourism An International Interdisciplinary Journal*, Vol. 52 (3), pp. 277-284, 2004.
- APO, Asian Productivity Organization, 'Green Tourism Certification-Certification Manual'. Published by the Asian Productivity Organization Publications, pp. 48, Japan: Tokyo, 2009. Available on World Wide Web: http://www.apo-tokyo.org/00e-books/GP-18_GreenTourism/GP-18_GreenTourism.pdf
- Briassoulis, H. and Straaten, J., "Tourism and the Environment: Regional, Economic, Cultural and Policy Issues", Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 2000.
- Brida, J.G. and Pereyra, J.S., "Tourism Taxation and Environmental Quality in a Model with Vertical Differentiation". *International Journal of Tourism*, Vol. 4 (1), pp. 45-62, 2009.
- Brebbia, C. A. and Pineda, F. D., 'Sustainable Tourism III', Southampton, Boston: WIT Press, 2008.
- Butler, R.W., "The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources". *The Canadian Geographer*, Vol. 24 (1), pp. 5-12, 1980.
- Butler, R.W., "Tourism and the Environment: A Geographical Perspective". *Tourism Geographies*, Vol. 2 (3), pp. 337-358, 2000.
- CEC, Commission of European Communities, 'Communication from the commission: A sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development', 15.05.2001 COM, 2001. 164 FINAL.
- CEC, Commission of European Communities, 'Communication from the commission to the council, the European Parliament, the European Economic and social Committee and the Committee of the Regions: Basic Orientations for the Sustainability of European Tourism', 21.11.2003 COM, 2003. 716 FINAL.
- CEC, Commission of European Communities, 'Communication from the commission: Agenda for a Sustainable and Competitive European Tourism', 19.10.2007 COM, 2007. 621 FINAL.
- Coccosis, H. and Nijkamp, P., 'Sustainable Tourism Development', Aldershot: Avebury, 1995.
- Colin, H., 'Sustainable Tourism and the Touristic Ecological Footprint'. *Environment, Development and Sustainability*, Vol. 4(1), pp. 7-20, 2002.
- Doswell, R., "Tourism: How Effective Management Makes the Difference", Oxford: Elsevier Butterworth and Heinemann, 1997.
- Douglas, N., Douglas, N. and Derrett, R., "Special Interest Tourism: Context and Cases", Brisbane: John Wiley & Sons Australia, Ltd, 2001.
- Eagles, P.J., McCool, S.F. and Haynes, C.D., 'Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management', Madrid, Spain: IUNC-The World Conservation Union, 2002.
- Edgell, D.L., 'Managing Sustainable Tourism: A Legacy for the Future', Binghamton: Harworth Press, 2006.
- Ellul, A., "Tourism and the Environment in European Countries", Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2002.
- ETC, European Travel Commission, 'European Tourism 2009-Trends & Prospects'. Published by the European Travel Commission Publications, pp. 17, Luxembourg: Brussels, 2009. Available on World Wide Web in: <http://www.etc-corporate.org/resources/uploads/ETC-Insights-2009Q2-web.pdf>

- Goössling, S., Hall, C.M. and Weaver, D., 'Sustainable Tourism Futures: Perspectives on Systems, Restructuring and Innovations', New York: Routledge, 2009.
- Gronau, W. and Kaufmann, R., "Tourism as a Stimulus for Sustainable Development in Rural Areas: A Cypriot Perspective". *International Journal of Tourismos*, Vol. 4 (1), pp. 83-96, 2009.
- Harris, R., Griffin, T. and Williams, P., 'Sustainable tourism: A Global Perspective', Oxford: Elsevier Butterworth and Heinemann, 2002.
- Hjalager, A.M., "Tourism and the Environment: The Innovation Connection". *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 4 (4), pp. 201-218, 1996.
- Holden, A., "The Environment-Tourism Nexus: Influence of Market Ethics". *Annals of Tourism Research*, Vol. 36 (3), pp. 373-389, 2009.
- Hunter, C., 'Sustainable Tourism and the Touristic Ecological Footprint'. *Environment, Development and Sustainability*, Vol. 4 (1), pp. 7-20, 2002.
- Inskip, E., "Environmental Planning for Tourism". *Annals of Tourism Research*, Vol. 14 (1), pp. 118-135, 1987.
- IISD, International Institute for Sustainable Development, 'Annual Report 2008-2009: Sustaining Excellence'. Published by Premier Printing Ltd., pp. 42, Canada: Manitoba, 2009. Available on World Wide Web in:
http://www.iisd.org/pdf/2009/annrep_2008_2009_en.pdf
- ITP, International Tourism Partnership, 'Going Green-Minimum Standards towards a Sustainable Hotel'. Published by International Tourism Partnership Publications, pp. 4, UK: London, 2007. Available in:
<http://www.tourismpartnership.org/downloads/Going%20Green.pdf>
- Κοκκώσης, Χ. και Τσάρτας, Π., "Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον", Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική Α.Ε., 2001.
- Kousis, M., "Tourism and the Environment: A Social Movements Perspective". *Annals of Tourism Research*, Vol. 27 (2), pp. 468-489, 2000.
- Μπεριάτος, Η. και Σκάγιαννης, Π., "Χωροταξία: Θεωρίες, Τεχνικές, Πολιτικές", ΤΜΧΧΠΑ-Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, 2001.
- Marin, C. and Jafari, J., 'Sustainable Hotels for Sustainable Destinations'. *Annals of Tourism Research*, Vol. 29 (1), pp. 266-268, 2002.
- Milne, S. and Ateljevic, I., "Tourism, Economic Development and the Global-Local Nexus: Theory Embracing Complexity". *Tourism Geographies*, Vol. 3 (4), pp. 369-393, 2001.
- Orams, M.B., "The Effectiveness of Environmental Education: Can WE Turn Tourists into 'Greenies'". *Progress in Tourism and Hospitality Research*, Vol. 3 (4), pp. 295-306, 1997.
- Priestley, G.K., Edwards, J.A. and Coccossis, H., 'Sustainable Tourism? European Experiences'. Wallingford: CABI Publishing.
- Ryan, C. and Stewart, M., 'Eco-Tourism and Luxury - The Case of AI Maha, Dubai'. *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 17 (3), pp. 287-301, 2009.
- Shackleford, P., "Planning For Tourism: Research Needs in a Growth Industry". *Futures*, Vol. 11 (1), pp. 32-43, 1979.
- Singh, R.B. and Mishra, D.K., 'Green tourism in mountain regions-reducing vulnerability and promoting people and place centric development in the Himalayas'. *Journal of Mountain Science*, Vol. 1 (1), pp. 57-64, 2004.
- Smith, V.L. and Eadington, W.R., 'Tourism Alternatives: Potentials and Problems in the Development of Tourism', Philadelphia: University of Philadelphia Press, 1992.
- Stabler, M.J., 'Tourism and Sustainability: From Principles to Practice', Wallingford, Oxon: CABI Publishing, 1997.

- Swarbrooke, J., 'Sustainable Tourism Management', Wallingford, Oxon: CABI Publishing, 1999.
- TEF, Tourism and Environment Forum, 'Greening Scottish Tourism, Ten Best Practice Case Studies'. Published by Tourism and Environment Forum, pp. 24, Scotland: Inverness, 2007. Available on World Wide Web in:
<http://www.greentourism.org.uk/greening-scotland-booklet.pdf>
- UNEP, United Nation Environment Programme, 'Mountain Watch: environmental change & sustainable development in mountains'. Published by United Nation Environment Programme Publications, pp. 80, Switzerland: Geneva, 2002. Available on World Wide Web in:
http://www.unep-wcmc.org/mountains/mountain_watch/pdfs/WholeReport.pdf
- UNEP, United Nation Environment Programme, 'Global Green New Deal'. Published by United Nation Environment Programme Publications, pp. 40, Switzerland: Geneva, 2009. Available on World Wide Web in:
http://www.unep.org/pdf/A_Global_Green_New_Deal_Policy_Brief.pdf
- Wanhill, S., "A Peripheral Area Tourism: A European Perspective". Progress in Tourism and Hospitality Research, Vol. 3 (1), pp. 47-70, 1997.
- Weaver, D., 'Sustainable Tourism: Theory and Practice', Oxford: Elsevier Butterworth and Heinemann 2006.
- Weiler, B. and Hall, M.C., 'Special Interest Tourism', London: CABI Publishing, 1992.
- Williams, P.W. and Ponsford, I.F., "Confronting Tourism's Environmental Paradox: Transitioning for Sustainable Tourism". Futures, Vol. 41 (6), pp. 396-404, 2009.
- WTO & UNEP, World Tourism Organization & United Nation Environment Programme, 'Climate Change and Tourism: Responding to Global Challenges'. Published by the World Tourism Organization and the United Nations Environment Programme Publications, pp. 269, Spain: Madrid, 2008. Available in:
http://www.world-tourism.org/frameset/frame_sustainable.html
- WTTC, World Travel & Tourism Council, 'Greece Travel & Tourism'. Published by the World Travel & Tourism Council Publications, pp. 72, United Kingdom: London, 2006. Available on World Wide Web in:
http://www.wttc.org/bin/pdf/original_pdf_file/greecegreekfinal.pdf
- WTTC, "Progress and Priorities 2008-2009". Published by the World Travel & Tourism Council, United Kingdom: London, 2008. Available on World Wide Web in:
http://www.wttc.org/bin/pdf/original_pdf_file/progress_and_priorities_2008.pdf
- WWF, World Wildlife Fund, 'Holiday Foot printing: A Practical Tool for Responsible Tourism'. Published by World Wildlife Fund Publications, pp. 38, UK: Godalming, 2002. Available on World Wide Web in:
<http://www.wwf.org.uk/filelibrary/pdf/holidayfootprintingfull.pdf>
- WWF, World Wildlife Fund, 'The Tourist Climate Footprint: WWF Report on Environmental Impacts of Holidays Trips'. Published by World Wildlife Fund Publications, pp. 11, Hamburg, 2009. Available in:
http://www.wwf.it/UserFiles/File/WWF/Turismo/Dossier/tourists_climate_footprint.pdf
- WWF, World Wildlife Fund, 'Tourism Certification: An Analysis of Green Globe 21 and other Tourism Certification Programmes'. Published by World Wildlife Fund Publications, pp. 78, Switzerland: Zurich, 2000. Available in:
<http://www.wwf.org.uk/filelibrary/pdf/tcr.pdf>
- WWF, World Wildlife Fund, 'Holiday Foot printing: A Practical Tool for Responsible Tourism'. Published by World Wildlife Fund Publications, pp. 38, UK: Godalming, 2002. Available on World Wide Web in:

- <http://www.wwf.org.uk/filelibrary/pdf/holidayfootprintingfull.pdf>
WTO, World Tourism Organization, 'Making Tourism More Sustainable: a Guide for Policy Makers, World Tourism Organization Publications, Madrid: Spain, 2005.
Zoltan, B. and Lorant Denes, D., "Environmentalism and Sustainable Development from the Point View of Tourism". International Journal of Tourismos, Vol. 2 (2), pp. 141-154, 2007
Holden, A., "Environment and Tourism" (2nd Ed.), London and New York: Routledge, 2008.

Sustainable Tourism Development of Mountainous Areas " Green Tourism". Prospect of National Policy: The Case of Metsovo

D. Triantafillou, Engineer of Planning and Regional Development, Msc in Urban Planning and Regional Development, Phd Student in the Department of Planning and Regional Development, Polytechnic School University of Thessaly

Abstract

The aim of this paper is to present the role of tourism in the international competitive frame and the contribution of tourism sector to the development process, the role of mountainous regions and the study of Metsovo as a representative mountainous case study of a destination in Greece that could function as a "green destination". This paper is divided into four sections; a) in the first section is analysed its methodology, its objectives and structure, b) in the second section which constitutes of the theoretical part of the analysis by following bibliographic review of sustainable tourism development, the connection between environment and tourism and the presentation of "green" tourism and "green" destination, c) in the third section it is presented the study of the Metsovo as case that could function as a pilot "green" destination, while d) in the forth section we have the conclusions which aim to promote "green" tourism which is the type of tourism that is expected to dominate next years and in Greece.

Key Words: development, mountainous areas, environment, "green tourism", Metsovo